

Om bolagsstämmans ansvarsfrihetsbeslut

URBAN BÅVESTAM*

1. Bakgrund

Den 5 april hölls Swedbanks uppmärksammade årsstämma 2016. Vid stämman utföll omröstningarna ifråga om ansvarsfrihet för de personer som under 2015 hade innehaft positionerna som styrelseordförande och VD på det viset, att ägare till ca 72 procent av de avgivna rösterna biträdde förslaget, medan ägare till drygt 16 procent av bolagets samtliga aktier röstade mot förslaget.

Som flera gånger tidigare i liknande fall var domen i massmedia hård mot bankens f.d. styrelseordförande och VD dagen därpå.

På Dagens Industris förstasida stod med stora bokstäver: "*DOMEN – Sundström och Wolf nekas ansvarsfrihet*". Inne i tidningen i ny krigsrubrik: "*Historiskt hård dom av stämman*" och vidare: "Swedbanks stämma fattade det mycket ovanliga beslutet att neka den sparkade vd:n Michael Wolf och tidigare styrelseordföranden Anders Sundström ansvarsfrihet."

I SvD Näringsliv löd den stora rubriken intill en bild på f.d. styrelseordföranden: "Swedbank blev Sundströms Waterloo". I brödtexten skrev reportern Patricia Hedelius: "För Sundström är aktieägarnas misstroendeförklaring en personlig katastrof, även om det kan tillskrivas i huvudsak 'utländska ägare'. Sundström är sedan många år ett styrelseproffs men i och med dagens beslut blev han iskall i styrelsesammanhang." Reportern påstod vidare att "ett betydande antal aktieägare i en av Sveriges största banker [...] givit [Sundström] ett unikt dåligt betyg" samt att "[s]tyrelsen nu [har] fram till nästa års bolagsstämma på sig att fatta beslut om att stämma sina tidigare toppkrafter för ekonomisk skada".

I Aktuellt-sändningen på kvällen för stämmodagen uttalade en företrädare för Aktiespararna att det nu var upp till Swedbanks nya styrelse att avgöra om skadeståndstalan ska väckas mot bankens f.d. styrelseordförande och VD.

* Advokat verksam vid Advokatfirman Westermark Anjou och avdelningsledare för Forskningsavdelningen för bolags- och värdepappersrätt vid Stockholm Centre for Commercial Law.

Enligt min uppfattning var medias rapportering missvisande och i avgörande delar oriktig. Det berodde förmodligen inte på något annat än okunskap om den juridiska innebörden av utfallet av omröstningarna. Samtidigt var mediarapporteringen inte att förvånas över – den stämde väl överens med den förhärskande meningen i den juridiska doktrinen vad beträffar innebörden av en bolagsstämmas behandling av ansvarsfrihetsfrågan. Inte desto mindre var media enligt min mening fel ute.

För egen del menar jag att Swedbanks stämman, och därmed banken som sådan, med stor marginal hade beviljat sin f.d. styrelseordförande och VD ansvarsfrihet. Det faktum att en minoritet, som företrädde mer än tio procent av bolagets aktier, hade röstat mot ansvarsfrihet har ingenting med den saken att göra. En avgörande följd av en syn på ansvarsfrihetsbeslutets innebörd som min, är att Swedbanks nya styrelse hade fått en bindande instruktion av stämman att *inte* väcka talan mot de f.d. befattningshavarna ifråga beträffande åtgärder och beslut som bekantgjorts för stämman och således omfattades av stämmans ansvarsfrihetsbeslut.

Mot denna bakgrund skrev jag en debattartikel i Dagens Industri, där jag gav uttryck för min uppfattning.¹

Kort senare replikerade advokaten Carl Svernlöv,² som 2007 dispute- rade på sin doktorsavhandling *Ansvarsfrihet*. Han framförde i sin replik uppfattningen att en minoritet som företräder minst tio procent av bolagets aktier kan förhindra att stämman beviljar ansvarsfrihet. Han uppgav att det "finns en specialregel som innebär att ansvarsfrihet kan beviljas av stämmomajoriteten bara om aktieägare som företräder minst 10 procent av samtliga aktier inte röstar emot det". Svernlöv påstod också att det nu var fritt fram för styrelsen i Swedbank att väcka talan mot den som sålunda "nekats ansvarsfrihet". Med ett skott långt ovanför målet menade Svernlöv att "[d]et har sin logiska poäng att ansvarsfrihet inte har beviljats om möjligheten att väcka talan kvarstår".

Svernlöv fick understöd av professorerna Daniel Stattin och Erik Nerep. I en intervju publicerad av SvD Näringsliv uppgav Stattin att om ägare till mer än tio procent av aktierna röstat mot så innebär det att ansvarsfrihet inte har beviljats.³ I Dagens Juridik gjorde Nerep för sin del gällande att om en minoritet av här nämnd storlek röstat mot ansvarsfrihet "måste stämmans beslut bli att dessa personer inte har beviljats ansvarsfrihet".⁴

¹ Båvestam, U., *Sundström och Wolf har fått ansvarsfrihet*, Dagens Industri den 8 april 2016, s. 4.

² Svernlöv, C., *Nej, de fick inte ansvarsfrihet på stämman*, Dagens Industri den 12 april 2016, s. 4.

³ Cederblad, J., *Tio procent räcker – de fick ingen ansvarsfrihet*, <http://www.svd.se/tio-procent-racker--de-fick-ingen-ansvarsfrihet>, lydelse 2016-08-21.

⁴ Nerep, E. och Smitt, R., *Otvetydigt att Swedbanks fd styrelseordförande och VD inte beviljades ansvarsfrihet*, <http://www.dagensjuridik.se/2016/04/debatt-analys-nerep-smitt-swedbank>, lydelse 2016-08-25.

Han upprepade där även Svernlövs påstående att ”det står Swedbank fritt att genom sin nya styrelse [...] väcka talan om skadestånd mot bolagsfunktionärerna i fråga”.

I varierande ordalag påtalade Svernlöv, Stattin och Nerep att det i stort sett råder konsensus i den juridiska doktrinen om att den uppfattning de företräder är riktig.

Den offentliga debatten i frågan var därmed över. Eftersom jag vidhåller att min uppfattning är riktig och eftersom jag vet att frågan intresserar festskriftsföremålet ska jag i denna uppsats mer utförligt redogöra för hur jag ser på saken.⁵

2. Regelverket kring ansvarsfrihetsinstitutet

Enligt 29 kap. 1 § aktiebolagslagen (2005:551; ”ABL”) bär en styrelseledamot⁶ ett skadeståndsansvar gentemot såväl bolaget (det interna ansvaret) som mot aktieägare, borgenärer och andra utomstående (det externa ansvaret). För en utomstående som på rättslig väg önskar utkräva skadestånd av en styrelseledamot gäller inga särskilda regler enligt ABL för rätten att väcka talan. Vidare gäller allmänna preskriptionsregler för kravet. Förutsättningarna för en talan om skadestånd *till bolaget* är däremot annorlunda och föremål för särreglering i ABL.

En talan mot en styrelseledamot om skadestånd till bolaget får till att börja med väckas först sedan bolagsstämman i bolaget har behandlat antingen ett förslag om att väcka sådan talan eller ett förslag om ansvarsfrihet för ledamoten. Därvidlag krävs att antingen röstmajoriteten på stämman röstat för att skadeståndstalan ska väckas, alternativt röstat mot ansvarsfrihet, eller att en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget har röstat för att skadeståndstalan ska väckas, alternativt röstat mot ansvarsfrihet.

Detta krav, som uppställs i 29 kap. 7 § ABL, utgör en processförutsättning. Om bolagsstämman inte prövat frågan om att väcka talan alternativt frågan om ansvarsfrihet, med utfall enligt ovan, ska domstolen avvisa talan.⁷ Styrelsen kan alltså inte utan bolagsstämmans inblandning väcka

⁵ Jag har tidigare översiktligt berört frågeställningen i Bävestam, U., *Särskild granskning – frågor för stämmobehandlingen*, Bolagsstämman, red. Svernlöv, C., Stockholm, 2014, s. 39 ff.

⁶ Jag kommer i det följande endast tala om en styrelseledamots skadeståndsansvar och innebörden av ansvarsfrihetsbeslutet för en styrelseledamot, men motsvarande gäller för VD.

⁷ Processförutsättningen behöver inte nödvändigtvis vara uppfylld när talan väcks, men ska vara det innan domstolen tar ställning till om rättegångshinder föreligger, se NJA 2009 s. 594.

talán om skadestånd till bolaget mot den som är eller varit styrelseledamot.⁸

Av 7 kap. 10 och 11 §§ ABL framgår bl.a. att årsstämma ska hållas i bolaget inom sex månader från utgången av varje räkenskapsår, att styrelsen där ska lägga fram årsredovisningen samt att det "[v]id årsstämman skall [fattas] beslut [...] om ansvarsfrihet gentemot bolaget för styrelseledamöterna". Ansvarsfrihetsbeslutet avser beslut och åtgärder som styrelsen fattat och vidtagit under det räkenskapsår som årsredovisningen avser.

Även om det kan te sig naturligt att en talan om skadestånd till bolaget aktualiseras först efter det att årsstämma hållits och ansvarsfrihetsfrågan behandlats, finns det inget som hindrar att en talan om skadestånd till bolaget väcks mot en styrelseledamot innan så skett. En förutsättning är dock att frågan om att väcka talan tagits upp till behandling på bolagsstämma i bolaget och vunnit stöd i enlighet med vad som nyss sagts.

Vidare ska, som en utgångspunkt, en talan om skadestånd till bolaget väckas mot en styrelseledamot inom ett år från det att årsredovisningen avseende det räkenskapsår, under vilket det beslut eller åtgärd som talan grundas på, lades fram på årsstämma, 29 kap. 10 § ABL.

Talan om skadestånd till bolaget kan väckas antingen av styrelsen, såsom bolagets reguljära företrädare, eller av en aktieägarminoritet som företräder minst tio procent av bolagets samtliga aktier, 29 kap. 9 § ABL.⁹ Först talan av bolagets styrelse står naturligtvis bolaget självt som kärandepart i tvisten, medan en minoritetstalan inte förs i bolagets namn, utan i minoritetsägarnas eget namn. Om det är en minoritet som har väckt talan svarar denna minoritet för rättegångskostnaderna. Minoriteten har dock rätt till ersättning av bolaget för kostnader som täcks av vad som eventuellt har kommit bolaget till godo genom rättegången.

Om ett förslag om ansvarsfrihet på stämman har fått bifall från ägare till så många aktier, att den minoritet som må ha röstat mot förslaget inte når upp till en tiondel av bolagets samtliga aktier kan alltså, som en huvudregel, en talan om skadestånd till bolaget inte väckas mot den styrelseledamot som förslaget avsåg.

På grund av det undantag som stadgas i 29 kap. 11 § ABL begränsar sig nämnda huvudregel till att gälla bara för beslut och åtgärder som var kända för stämman när förslaget om ansvarsfrihet behandlades av stämman. Av bestämmelsen framgår nämligen följande:

"Har bolagsstämman beslutat att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra en skadeståndstalan utan att aktieägare till sådant antal som anges i 7 § har röstat emot det eller har

⁸ Undantag gäller för en skadeståndstalan som grundas på brott, 29 kap. 12 § ABL.

⁹ Den minoritet med minst tio procent av bolagets aktier som väcker talan behöver inte vara densamma som den minoritet med minst tio procent som röstade mot ansvarsfrihet eller för en skadeståndstalan.

tiden för att väcka talan gått ut enligt 10 §, får talan enligt 7 eller 9 § ändå väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på annat sätt inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter till bolagsstämman om det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.”¹⁰

Många gånger torde det inte vara alltför svårt att i efterhand finna en omständighet av någon betydelse för en skadeståndstalan som bolagsstämman inte fått fullständig information om. Oavsett om ansvarsfrihet beviljats eller inte är det då fullt möjligt att väcka talan mot en styrelseledamot. Det omfattande undantag som bestämmelsen därmed får anses innefatta fick professor Knut Rodhe en gång att uttala att ”ett beslut att bevilja ansvarsfrihet [är] i allmänhet endast en gest utan någon som helst juridisk betydelse”.¹¹

3. Frågeställningen

På förekommen anledning finns det goda skäl att här tydligt redogöra för på vilka punkter jag har en annan uppfattning än vad som framgår av ”doktrinen förhärskande mening”. I stora delar är jag nämligen helt ense med meningsmotståndarna. I detta avsnitt ska jag därför bena ut vilka *två* frågor det är vi har olika uppfattningar om, för att i därefter följande avsnitt redogöra för min syn på frågornas rätta svar. Det framstår som enklast att här ta utgångspunkt i vad vi *inte* är oense om, dvs. vad huvudfrågorna för denna uppsats *inte* handlar om.

Av de regler som redogjorts för i avsnitt 2 ovan framgår att bolagsstämmans behandling av ansvarsfrihetsfrågan bara har betydelse för styrelseledamöternas interna ansvar, dvs. deras ansvar mot bolaget. Bolagsstämman (som utgör en del av bolaget) kan genom sitt ställningstagande i ansvarsfrihetsfrågan naturligtvis inte begränsa utomståendes rätt till skadestånd av medlemmarna av styrelsen (som är en annan del av bolaget).

Som nämnts ovan innebär 29 kap. 11 § ABL också att det i vissa fall är fullt möjligt att väcka talan mot en styrelseledamot om skadestånd till bolaget, trots att styrelseledamoten ”beviljats ansvarsfrihet” (om så samtliga ägare närvarat på stämman och enhälligt biträtt förslaget). Förutsättningen är att talan grundas på ett beslut eller en åtgärd som bolagsstämman inte hade fått korrekta och fullständiga uppgifter om när ansvarsfrihetsfrågan behandlades.

¹⁰ En yttersta tidsfrist gäller dock om fem år från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärder som talan grundas på fattades eller vidtogs, 29 kap. 13 § 2 p. ABL, såvitt handlandet inte varit brottsligt.

¹¹ Skog, R., *Rodhes aktiebolagsrätt*, 24 uppl., Stockholm, 2014, s. 220.

I ett första steg kan vi alltså konstatera att ansvarsfrihetsfrågan enbart rör styrelseledamöternas ansvar gentemot bolaget och *inte* gentemot utomstående, samt att bolagsstämman ställningstagande till förslaget om ansvarsfrihet enbart har bäring på beslut och åtgärder som styrelsen fattat och vidtagit under föregående räkenskapsår och som bolagsstämman fått riktig och fullständig information om när ärendet behandlades på stämman och *inte* sådant som stämman vid tidpunkten inte hade kunskap om.

I ett nästa steg kan vi konstatera att den processförutsättning, som ska vara uppfylld för att en talan ska kunna väckas mot en styrelseledamot, är klart uttryckt i 29 kap. 7 § ABL. Om majoriteten röstat för att talan ska väckas eller mot ansvarsfrihet, eller om en tillräckligt stor minoritet har gjort det, kan talan väckas. I debatten framställdes det som att jag skulle ha en annan uppfattning i den frågan. Det har jag inte. Den frågan är okontroversiell och i sammanhanget ointressant. Antingen är processförutsättningen uppfylld eller så är den inte det och det torde sällan vara svårt att avgöra. Om processförutsättningen är uppfylld, så är det fullt möjligt för styrelsen eller en tillräckligt stor minoritet att väcka talan i den meningen att talan inte kommer att avvisas av domstolen.

Den fråga som är av intresse här är dock en annan, nämligen om styrelsen *får* väcka talan och vilken betydelse bolagsstämman ställningstagande till förslaget om ansvarsfrihet har för svaret på *den* frågan. Det finns ju mycket en bolagsstyrelse *kan* göra, men det betyder inte att det är ett riktigt agerande från styrelsens sida, att styrelsen också *får* göra det.

I ett sista steg kan vi konstatera att det potentiellt finns två olika subjekt som kan göra krav på skadestånd till bolaget gällande mot en styrelseledamot: i) bolaget självt och ii) en minoritet med minst tio procent av bolagets aktier. Det framstår då som rimligt att uppställa en hypotes om att dessa båda subjekt också kan välja att *avstå* från att göra krav gällande; att de, var för sig, kan meddela styrelseledamoten att något krav inte kommer att framställas.

Om *både* bolaget och minoriteten meddelar styrelseledamöterna att de inte kommer att framställa något krav mot dem grundat på den information styrelsen lämnat stämman, kan väl saken uttryckas som att ledamöterna har beviljats ansvarsfrihet gentemot bolaget fullt ut. Så skulle utfallet kunna beskrivas inte bara när en enhällig stämman röstat för ansvarsfrihet, utan även när endast en minoritet med mindre än tio procent av bolagets aktier röstat mot förslaget.

Om istället en enhällig stämman eller en majoritet röstar mot ansvarsfrihet måste det uppfattas som att styrelseledamöterna inte har fått ansvarsfrihet av vare sig bolaget eller en eventuell minoritet.

Det intressanta fallet är emellertid det som ovan redovisade omröstningar på Swedbanks årsstämma utgör exempel på, dvs. att röstmajoriteten biträder förslaget om ansvarsfrihet medan en minoritet som äger minst

tio procent av bolagets aktier röstar mot. Att i det fallet blankt påstå att styrelseledamöterna har fått ansvarsfrihet vore missvisande. Uppenbarligen är ju processförutsättningen i 29 kap. 7 § ABL uppfylld och det är således möjligt att väcka talan mot ledamöterna om skadestånd till bolaget. Däremot framstår det för mig inte som främmande att uppfatta det som att *bolaget* för sin del, genom sitt högsta beslutsfattande organ bolagsstämman, meddelat styrelseledamöterna ansvarsfrihet för sådana göranden som stämman fått information om. *Det* var poängen i mitt debattinlägg och det är kärnan för denna uppsats.

Denna kärnfråga kan i sin tur alltså analyseras i två led. I det första ledet (avsnitt 4 nedan) ska det undersökas om det verkligen kan vara riktigt att en minoritet faktiskt kan *förhindra stämman* att fatta beslut i ansvarsfrihetsfrågan och, om så inte är fallet, om det kan vara riktigt att minoriteten dikterar stämmans beslut. Frågan för nästa led (avsnitt 5 nedan) är vilken betydelse det har för styrelsens agerande att röstmajoriteten på stämma biträtt förslaget om ansvarsfrihet. Eller med andra ord: Är det riktigt, som det har hävdats, att det är "fritt fram" för en ny styrelse att väcka talan mot de tidigare styrelseledamöterna även om talan grundas på sådana beslut och åtgärder som var kända för stämman när ansvarsfrihetsfrågan behandlades?

4. Ansvarsfrihetsbeslutet

4.1 Inledning

På flera håll i den juridiska litteraturen sägs det att en minoritet som företräder minst tio procent av bolagets aktier kan förhindra beslut om ansvarsfrihet.¹² Det kan mycket väl vara ett riktigt påstående, men det beror helt på vilken betydelse som läggs i orden. Uppenbart är att någon fullständig ansvarsfrihet för kända beslut och åtgärder i ett sådant fall inte har meddelats. Processförutsättningen är ju uppfylld och det är således processuellt möjligt för såväl bolaget som minoriteten att väcka talan mot styrelseledamöterna. Sätillvida kan naturligtvis en minoritet av erforderlig

¹² Se t.ex. Svernlöv, C. *Ansvarsfrihet. Dechargeinstituet i svensk aktiebolagsrätt*, 2 uppl., Stockholm, 2008, s. 125 ff., Nerep, E. och Samuelsson, P., *Aktiebolagslag (2005:551) 29 kap. 9 §*, Lexino 2012-02-01, lydelse 2016-08-29, Samuelsson, P., *Aktiebolagslag (2005:551) 29 kap. 7 och 9 §§*, Karnov 2016-07-01, lydelse 2016-08-29, Sandström, T., *Svensk aktiebolagsrätt*, Stockholm, 2012, s. 399 f. och Dotevall, R., *Aktiebolagsrätt*, Stockholm, 2015, s. 380. Se även Beyer, C., *Om beslut på bolagsstämma*, SvJT 1996 s. 681, s. 693 f.

storlek ”förhindra ansvarsfrihet”. Men det förekommer att utsagan ges en mer långtgående betydelse.

Så menar t.ex. advokaten Sven Unger för sin del att i ett sådant fall stämman inte har fattat något beslut alls och att det vore felaktigt att i protokollet anteckna ett beslut. Det skulle enligt hans mening vara tillräckligt att anteckna ”endast det aktiebolagsrättsligt relevanta”, vilket skulle vara minoritetens ställningstagande.¹³

Även Svernlöv lägger en vidare betydelse i orden när han uttalar att minoriteten kan hindra ett beslut om ansvarsfrihet. Det är inte alldeles lätt att av hans doktorsavhandling utläsa om han med det, liksom Unger, menar att minoriteten hindrar stämman från att överhuvudtaget fatta beslut i frågan eller om han menar att minoriteten avgör vilket beslut bolagsstämman ska anses ha fattat. I avhandlingens omfattande avsnitt om själva ansvarsfrihetsbeslutet undviker han frågan i det längsta, men när han ska redogöra för hur stämmoprotokollet bör formuleras i denna del tvingas han ta ställning och det visar sig då att han förordar den senare varianten, dvs. att minoriteten dikterar stämmans beslut.¹⁴

Nerep delar Svernlövs uppfattning att en minoritet i och för sig inte kan förhindra att beslut fattas, men menar att en minoritet av erforderlig storlek avgör vilket beslut stämman ska anses ha fattat.¹⁵ Stattin synes vara av samma uppfattning.¹⁶ Om en minoritet som företräder minst tio procent av bolagets aktier röstar mot ansvarsfrihet innebär det enligt författarnas uppfattning alltså att stämmans beslut är att ansvarsfrihet inte har beviljats. Eftersom de också menar att det då är fritt fram för styrelsen att låta bolaget väcka talan mot de personer som ansvarsfrihetsbeslutet rört, är det tydligt att de menar att det saknar all rättslig betydelse hur majoriteten ställt sig till frågan om ansvarsfrihet.

Med dessa utgångspunkter är således följande scenario tänkbart: När stämмоordföranden på årsstämman kommer fram till ärendepunkten rörande ansvarsfrihet frågar ordföranden, mot bakgrund av de upprädda röster som hörts tidigare under stämman, om

¹³ Unger, S., *Bolagsstämma i praktiken. En teoribok*, Stockholm, 2013, s. 75.

¹⁴ Svernlöv, C., *Ansvarsfrihet. Dechargeinstituet i svensk aktiebolagsrätt*, Stockholm, 2007, s. 250 (i det följande hänvisas till ”Svernlöv 2007”, som således avser avhandlingen från 2007 och inte den nedkortade versionen från 2008).

¹⁵ Nerep, E. och Smitt, R., a.a. Jfr även Nerep, E., Adestam, J. och Samuelsson, P., *Aktiebolagslag (2005:551) 7 kap. 48 §*, Lexino 2015-09-22, lydelse 2016-08-29, där författarna tycks mena att beslutet kan formuleras som ett bifall likaväl som ett avslag när majoriteten röstat för ansvarsfrihet, så länge det av protokollet framgår hur stor anslutning motsidan vunnit.

¹⁶ I Eklund K. och Stattin, D., *Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt*, 2 uppl., Uppsala, 2016, s. 195, menar författarna att stämmans beslut vid prövning av ett förslag om särskild granskning formuleras av en tillräcklig minoritet. Författarnas resonemang kring innebörden av stämmans ansvarsfrihetsbeslut ger vid handen att de ser på minoritetens möjligheter att diktera stämmans beslut i den frågan på samma sätt, se a.a., s. 288 f.

någon vill säga något. En minoritetsägare tar till orda och redogör för sina skäl för att ansvarsfrihet inte bör beviljas styrelsen. Minoritetsägaren avslutar med att upplysa om att hon själv tillsammans med en grupp andra minoritetsägare representerar mer än tio procent av aktiekapitalet. Stämмоordföranden kontrollerar därefter uppgiften och kan konstatera att den stämmer; ägare som har mer än tio procent av bolagets samtliga aktier motsätter sig ansvarsfrihet för styrelsen. Med detta kan stämмоordföranden låta sig nöja. Så länge ingen begär votering behöver ordföranden inte fråga de andra ägarna på stämman hur de ställer sig till ansvarsfrihetsfrågan. En minoritet har ju redan dikterat hur stämman beslut ska lyda: "Styrelseledamöterna beviljades inte ansvarsfrihet."

Jag har svårt att följa dessa tankegångar och än svårare att se att författarna skulle ha rättsligt stöd för sina påståenden.

4.2 Kan en minoritet hindra stämman från att fatta beslut i frågan?

Bestämmelsen i 7 kap. 11 § ABL är tydlig: Vid årsstämma *ska beslut fattas* om ansvarsfrihet gentemot bolaget för styrelseledamöterna. 7 kap. 48 § ABL stadgar vidare att det i stämмоprotokollet ska antecknas vilka beslut stämman har fattat och, vid företagen omröstning, hur omröstningen utföll.

Ståndpunkten att en minoritet skulle kunna *förhindra ett beslut* framstår mot den bakgrunden som ohållbar. Ett beslut i ansvarsfrihetsfrågan *ska* fattas och det *ska* antecknas i protokollet. Minoriteten kan inte med sitt ställningstagande ändra på den saken.

En helt annan fråga är förstås vilket beslut stämman ska anses ha fattat.

4.3 Ansvarsfrihetsbeslutet – vad säger lagreglerna?

Enligt 7 kap. 40 § 1 st. ABL utgörs bolagsstämmans beslut i ett ärende, som inte avser val, av den mening som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna, om inte annat följer av ABL i övrigt eller av bolagsordningen.¹⁷ När två förslag i ett ärende sålunda ställs mot varandra utgörs stämman beslut av innehållet i det förslag som har fått flest röster. Eftersom det vinnande förslaget måste få mer än hälften av de avgivna rösterna, finns det endast utrymme för just två förslag vid ett slutligt avgörande i en sakfråga.

Vid behandling av frågan om ansvarsfrihet för en styrelseledamot är de två alternativ aktieägarna på stämman kan välja att rösta på, att antingen bevilja ansvarsfrihet (rösta för förslaget) eller neka ansvarsfrihet (rösta mot). Om ingen annan regel i ABL eller bolagsordningen föreskriver annat

¹⁷ Som bekant finns det en rad bestämmelser i ABL som fordrar kvalificerad majoritet. Av 7 kap. 40 § 2 st. ABL framgår också att det är möjligt att föreskriva andra majoritetskrav i bolagsordningen.

bör således stämmans beslut utgöras av det av dessa två alternativ som fått flest röster.

Det har sagts att bestämmelsen i 29 kap. 7 § ABL skulle utgöra en sådan specialregel som innebär att huvudregeln i majoritetskravsbestämmelsen 7 kap. 40 § ABL inte gäller för beslut i ansvarsfrihetsfrågan.¹⁸ Det har till och med gjorts gällande att ansvarsfrihetsbeslutet skulle vara att hänföra till stämmobeslut som fordrar kvalificerad majoritet.¹⁹

Det är emellertid svårt att se att 29 kap. 7 § ABL skulle säga någonting alls om vad som fordras för ett giltigt beslut i ansvarsfrihetsfrågan. Bestämmelsen anger ingenting annat än förutsättningarna för när en talan om skadestånd till bolaget kan väckas mot en styrelseledamot. De bestämmelser i ABL som uppställer krav på kvalificerad majoritet är utformade så att de anger vilket majoritetskrav som fordras för giltigt beslut. I ett fall som t.ex. beslut om ändring av bolagsordningen kräver 7 kap. 42 § ABL att ägare som företräder två tredjedelar av de avgivna rösterna (och av de vid stämman företrädda aktierna) biträder förslaget för att ett giltigt beslut i enlighet med förslaget ska anses ha fattats. Om de ägare som biträtt förslaget i och för sig företräder mer än hälften av de avgivna rösterna, men inte två tredjedelar, är uppenbarligen stämmans beslut avslag p.g.a. *otillräcklig majoritet*. Någon motsvarande bestämmelse finns inte ifråga om beslut om ansvarsfrihet. Enligt min mening är det därför svårt att ifråga om ett förslag om ansvarsfrihet – till skillnad från när fråga är om beslut som kräver kvalificerad majoritet – se att en minoritet skulle kunna *förhindra* att majoritetens vilja också konstituerar stämmans beslut.

Till detta kommer att ABL:s regler om kvalificerad majoritet är tydligt uppräknade i andra stycket av 7 kap. 40 § ABL, såsom undantagsregler till huvudregeln om enkel majoritet i första stycket. Bestämmelsen i 29 kap. 7 § ABL nämns av naturliga skäl inte där.

Det är också svårt att se hur det ena ledet i 29 kap. 7 § ABL skulle kunna utgöra ett slags regel om kvalificerad majoritet, som ger minoriteten en möjlighet att avgöra stämmans beslut, utan att det andra ledet också ska ges den innebörden. Bestämmelsen adresserar såväl förslag om ansvarsfrihet, som förslag om att väcka en skadeståndstalan. Om nu en minoritet med tio procent av bolagets aktier röstar mot ansvarsfrihet och därmed skulle åstadkomma att stämmans beslut ska anses vara nekad ansvarsfrihet, så bör i konsekvensens namn en minoritet som röstar för att en skadeståndstalan ska väckas på motsvarande sätt åstadkomma att stämmans beslut ska anses vara att sådan talan ska väckas, trots att majoriteten röstat nej.

Få författare tycks dock vara beredda att gå så långt. Svernlöv anger för sin del att beslut ifråga om ett förslag om att väcka skadeståndstalan alltid fattas med enkel majoritet och att en minoritet som röstar för förslaget

¹⁸ Svernlöv 2007, s. 242 f.

¹⁹ Svernlöv 2007, a.st.

inte kan förmå beslutet att bli bifall när majoriteten röstat nej.²⁰ Han redovisar dock inte hur det skulle vara möjligt att läsa och förstå 29 kap. 7 § ABL som att den ena delen av bestämmelsen skulle utgöra en majoritetskravsregel och den andra en processförutsättningsregel. Enligt min mening är det inte möjligt att uppfatta bestämmelsen på det viset.

Även lagtexten i 29 kap. 11 § ABL utgör enligt min uppfattning ett starkt stöd för att beslut i ansvarsfrihetsfrågan fattas med vanlig enkel majoritet. Som nämnts ovan anges i bestämmelsen att om "bolagsstämman [har] beslutat att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra en skadeståndstalan utan att aktieägare till [minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget] har röstat emot det" får talan ändå väckas under vissa omständigheter. Bestämmelsen kan knappast förstås på annat sätt än att beslut om ansvarsfrihet kan fattas såväl när en minoritet som äger tio procent av aktierna har röstat mot förslaget, som när så inte skett.

Svernlöv tillstår att 29 kap. 11 § ABL är problematisk för hans tes om att stämmans beslut skulle vara nekad ansvarsfrihet så snart en minoritet av erforderlig storlek röstat nej.²¹ Han tycker sig emellertid kunna lösa problemet med en förklaring som går ut på att lagtexten bara blivit olyckligt utformad. Han menar sålunda att "[d]en bekymmersamma lokutionen" enbart ska hänföras till bestämmelsens senare led och inte dess tidigare led. Lagtextens "utan att aktieägare till [minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget] har röstat emot det" skulle enligt resonemanget alltså bara syfta på stämmans beslut att inte väcka skadeståndstalan och inte på stämmans beslut att bevilja ansvarsfrihet. Förklaringen framstår enligt min mening som tillrättalagd och konstlad.

4.4 Ansvarsfrihetsbeslutet – vad säger övriga rättskällor?

Det tycks alltså råda stor enighet i den juridiska litteraturen om att när en minoritet med tio procent av bolagets aktier har röstat mot ansvarsfrihet, så ska stämmans beslut anses vara att ansvarsfrihet inte har beviljats oavsett hur majoriteten ställt sig till frågan. Författarna stödjer sig därvidlag på framför allt annan doktrin och äldre förarbeten. Enligt min mening är emellertid stödet för en sådan tolkning klen. Men låt oss se närmare på den saken.

Det har gjorts gällande att det finns ett starkt "rättsgenetiskt stöd" för påståendet att stämmans beslut i ansvarsfrihetsfrågan är avslag när en minoritet med tio procent av aktierna röstat nej, dvs. att äldre aktiebolagslagar och förarbetena till dessa skulle äga giltighet för tolkningen av dagens ABL och stödja tesen.²²

²⁰ Svernlöv 2007, s. 249. Jfr dock Skog, R., a.a., s. 255 n.

²¹ Svernlöv 2007, s. 243 ff.

²² Svernlöv 2007, s. 246.

När lagstiftningen i en fråga är otydlig, tvetydig eller på annat sätt oklar och varken förarbetena till gällande regler eller andra rättskällor bringar klarhet, kan det ibland finnas skäl att gå tillbaka till äldre lagstiftning och dess förarbeten för att söka ledning i dessa. Sådana förhållanden råder emellertid inte här. Som framgår av avsnitt 4.3 ovan framstår redan lagtexten i ABL som tydlig i sig. Därtill ger såväl mer moderna förarbeten som andra rättskällor stöd för den mening jag redovisat ovan. En undersökning av rättsarkeologiskt slag ter sig därför inte ändamålsenlig.

Propositionen till dagens ABL ger ingen ledning i frågan, utan hänvisar bara kort till propositionen till 1975 års aktiebolagslag.²³ Den propositionen är inte i alla delar ett under av klarhet, men bidrar möjligen ändå till att sprida visst ljus över frågan. Där anges bl.a.:²⁴

”Bestämmelsen [motsvarande 29 kap. 7 § ABL] innebär att aktieägare representerande 10 % av aktiekapitalet har möjlighet att förhindra beslut om ansvarsfrihet.”

Liksom i den juridiska doktrinen talas det i propositionen alltså om att minoriteten kan *förhindra beslut om ansvarsfrihet*. Återigen är frågan vad som avses med det. Som nämnts tidigare är det ju invändningsfritt om vad som avses endast är att processförutsättningen är uppfylld, så att minoriteten och bolaget rent processuellt *kan* väcka en skadeståndstalan. Men det finns goda skäl att tro att det vore en övertolkning eller rentav en feltolkning av förarbetena att uppfatta dem som uttalanden om att minoriteten skulle kunna *hindra* stämman från att fatta beslut i frågan eller att minoriteten skulle kunna *diktera* vilket beslut stämman ska anses ha fattat.

Några rader längre ned på samma sida i propositionen framskymtar möjligen mer konkret vad som avses:²⁵

”En minoritet kan således vägra en styrelseledamot eller verkställande direktören ansvarsfrihet.”

Det påståendet är något tydligare – minoriteten kan *för sin del* vägra ansvarsfrihet och således förbehålla sig rätten att väcka talan mot en styrelseledamot om skadestånd till bolaget. Men det säger ingenting om vilket *stämmans beslut* skulle vara.

Det gör enligt min uppfattning inte heller följande uttalande på nästföljande sida i propositionen:²⁶

²³ Prop. 2004/05:85, s. 896 f. Jfr även prop. 1997/98:99, s. 195 och 288 f.

²⁴ Prop. 1975:103, s. 545.

²⁵ Prop. 1975:103, a.st.

²⁶ Prop. 1975:103, s. 546.

”En förutsättning för sådan minoritetstalan mot person i bolagsledningen är att giltigt beslut om ansvarsfrihet inte föreligger. Har beslut om ansvarsfrihet förhindrats enligt första stycket av en minoritet, kan sålunda också talan väckas av en minoritet.”

Det är naturligtvis fullt möjligt att läsa uttalandet som att en minoritet kan förhindra stämmans beslutsfattande helt och hållet eller som att minoriteten kan avgöra stämmobeslutets innehåll. Men man måste i sammanhanget hålla i huvudet att detta är hämtat från specialmotiveringen till motsvarande 29 kap. 7 § ABL. Uttalandet rör således förutsättningarna för när en talan kan väckas. Mot den bakgrunden menar jag att det är långt mer naturligt att uppfatta uttalandet som just att en minoritet representerande tio procent av bolagets aktier kan tillse att processförutsättningen är uppfylld – eller, om man så vill, förhindra ansvarsfrihet fullt ut.

Lagrådet kommenterade det remitterade förslaget i denna del särskilt:²⁷

”Det får anses ligga i sakens natur att, om ansvarsfrihet beviljats, detta beslut är slutgiltigt i så mätto att ny bolagsstämma ej kan besluta att bolaget skall väcka skadeståndstalan. Däremot står givetvis för en aktieägarminoritet, som avses i bestämmelsen, alltid möjligheten öppen att väcka talan, under förutsättning att sådan minoritet röstat mot ansvarsfrihet.”

Departementschefen hade ingen invändning mot Lagrådets syn på bestämmelsen.²⁸

I specialmotiveringen till motsvarande bestämmelse i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (”FL”) upprepades nära nog ordagrant vad Lagrådet uttalat beträffande 1975 års aktiebolagslag:²⁹

”[O]m ansvarsfrihet har beviljats föreningsledningen, så kan talan om skadestånd sedan i princip inte anställas genom beslut av föreningsstämman. Däremot har en minoritet av nys angiven storlek möjlighet att väcka talan, under förutsättning att en sådan minoritet har röstat emot ansvarsfrihet.”

Uttalandena kan enligt min mening inte förstås på annat sätt än som att det är fullt möjligt för en bolags- eller föreningsstämma att genom majoritetsbeslut bevilja en styrelseledamot ansvarsfrihet, trots att en minoritet med tio procent av bolagets aktier röstat mot och därigenom förbehållit sig rätten att väcka talan.

På grund av den stora rättslikhet som råder mellan de nordiska länderna på aktiebolagsrättens område kan det också vara av intresse att något studera hur frågan reglerats i övriga nordiska länder. Utan att i detalj gå in på de enskilda bestämmelserna kan det därvidlag konstateras att det i Danmark, Norge och Finland förhåller sig på det viset att bolagsstämmans

²⁷ Prop. 1975:103, s. 779.

²⁸ Prop. 1975:103, s. 788 f.

²⁹ Prop. 1986/87:7, s. 254.

beslut om huruvida ansvarsfrihet ska beviljas eller inte fattas med vanlig enkel majoritet och att en minoritet, enligt något olika förutsättningar, har rätt att väcka skadeståndstalan för bolagets räkning mot en styrelseledamot även för det fall ledamoten har beviljats ansvarsfrihet av bolaget.³⁰

Detta faktum kommenterar Svernlöv i sin avhandling på följande vis:³¹

”Att ansvarsfrihet beviljas genom majoritetsbeslut i övriga nordiska länder behöver naturligtvis inte innebära att rättsläget är detsamma i Sverige. Att rätten för en minoritet av en viss storlek att föra talan för bolagets räkning i övriga nordiska länder är konstruerad som en talerätt som *kvarstår trots meddelad ansvarsfrihet eller beslut att inte väcka talan* [kurs. här] innebär ju att minoriteten tekniskt sett inte enligt dessa rättssystem behöver tillerkännas en möjlighet att hindra ett ansvarsfrihetsbeslut vid bolagsstämman. Enligt svensk rätt är verkan av att en minoritet som företräder minst en tiondel av aktierna röstat emot ansvarsfrihet eller mot ett beslut att inte väcka talan mycket bredare än i de övriga nordiska länderna. Därvid kvarstår nämligen en talerätt inte enbart för en minoritet av tillräcklig storlek, utan även för bolaget självt.”

Detta konstaterande menar Svernlöv ”närmast [skulle] stödja antagandet att rättsläget i Sverige är det motsatta, dvs. den i den svenska litteraturen rådande uppfattningen att en minoritet av erforderlig storlek kan hindra att ansvarsfrihet beviljas”.³²

Men här blandar författaren ihop talerätten med stämmans beslutsfattande, som är två olika saker. Det är riktigt att det faktum att processförutsättningen i den beskrivna situationen är uppfylld och att det innebär att det inte föreligger något processuellt hinder för vare sig minoriteten eller bolaget att väcka talan. Men tvärtemot vad författaren tycks mena besvarar det ingalunda frågan om vilket *beslut* stämman ska anses ha fattat. Talerätten i 29 kap. 7 § ABL står på egna ben och verkar, när en minoritet av erforderlig storlek röstat mot ansvarsfrihet eller för en skadeståndstalan, oberoende av vilket beslut stämman fattat.³³

Om rättsläget i övriga nordiska länder överhuvudtaget ska anses ha någon betydelse för tolkningen av gällande rätt i Sverige på den här punkten bör det enligt min mening närmast vara ett stöd för att majoriteten avgör stämmans beslut medan en minoritet likväl kan ha rätt att väcka talan om skadestånd till bolaget.

³⁰ Se 22 kap. 6 och 7 §§ i den finska aktiebolagslagen, § 364 i den danska selskabsloven och § 17-4 (1) i de norska lagarna om allmenaksjeselskaper och aksjeselskaper.

³¹ Svernlöv 2007, s. 245 f. Danmark har sedan avhandlingen skrevs fått ny aktiebolagsrättslig lagstiftning, men rättsläget idag är i här relevanta delar detsamma som då.

³² Svernlöv 2007, s. 246.

³³ Inget hindrar heller att en minoritet som äger tio procent av bolagets aktier väcker talan med stöd av 29 kap. 9 § ABL även i det fallet att majoriteten på bolagsstämman röstat mot ansvarsfrihet, prop. 1997/98:99, s. 195.

Rättspraxis på området är tunn. Mig veterligen har frågan aldrig behandlats av Högsta domstolen.³⁴ Den hade dock avgörande betydelse i ett mål i Mark- och miljööverdomstolen 2013.³⁵

Vid stämma i en samfällighetsförening röstade en stor majoritet av medlemmarna för att bevilja styrelsen ansvarsfrihet för föregående verksamhetsår. En minoritet med lite drygt 10 procent av samtliga andelar i samfälligheten röstade mot ansvarsfrihet. I protokollet antecknades att styrelsen hade beviljats ansvarsfrihet. Vid omröstningen i ansvarsfrihetsfrågan tillämpades den s.k. huvudtalsmetoden, trots att en medlem begärt att andelstalsmetoden skulle användas. Minoriteten klandrade stämmans beslut att bevilja styrelsen ansvarsfrihet och yrkade att domstolen skulle förklara att stämmans beslut var att styrelsen inte fick ansvarsfrihet.

Domstolen fann att formellt fel förekommit när ansvarsfrihetsbeslutet fattades av stämman, då omröstning borde ha skett enligt andelstalsmetoden. Domstolen konstaterade vidare att för att beslutet ska upphävas krävs att den formella bristen påverkat utgången av det klandrade beslutet och att domstolen därför hade att pröva om beslutet skulle ha blivit ett annat om rätt omröstningsmetod tillämpats.

Genom en hänvisning i 54 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter ("SFL") till FL ska ifråga om skadeståndsansvar för styrelseledamöter i en samfällighet reglerna om skadeståndsskyldighet m.m. i 13 kap. FL tillämpas. I här relevanta delar motsvarar dessa vad som föreskrivs i 29 kap. ABL. Minoriteten gjorde gällande att ansvarsfrihet kan beviljas av stämma bara om inte en minoritet om en tiondel av samtliga röstberättigade röstar mot förslaget och att en sådan minoritet alltså kan förhindra att styrelsen beviljas ansvarsfrihet.

Domstolen fann dock att varken lagtextens ordalydelse eller dess förarbeten lämnar utrymme för en sådan tolkning. Istället konstaterade domstolen att 13 kap. 5 § 1 st. 1 m. FL (motsvarande 29 kap. 7 § ABL) "endast [reglerar] de processrättsliga förutsättningarna för att en talan om skadestånd ska kunna väckas mot bl.a. en styrelseledamot. I avsaknad av annan särskild omröstningsregel för frågan om ansvarsfrihet ska, enligt 49 § andra stycket SFL [motsvarande 7 kap. 40 § 1 st. ABL], som stämmans beslut gälla den mening som har fått flest röster". Med hänvisning till lagens förarbeten konstaterade domstolen att även om majoriteten beslutat om ansvarsfrihet har en minoritet bestående av en tiondel av samtliga röstberättigade möjlighet att väcka talan, under förutsättning att en sådan minoritet har röstat mot ansvarsfrihet.

Om stämman i det aktuella fallet hade genomfört omröstning med tillämpning av andelstalsmetoden skulle förslaget om ansvarsfrihet ändå ha biträtts av en stor majoritet av de röstberättigade. Domstolen fann mot den bakgrunden att stämman med enkel majoritet hade beslutat att bevilja styrelsen ansvarsfrihet och att det formella felet inte påverkat beslutet, varför käromålet ogillades.

³⁴ Jfr dock NJA 2001 s. 848, där Högsta domstolen i alla fall tangerar frågeställningen och bl.a. skriver att "[e]tt beslut att bevilja ansvarsfrihet innebär [...] att föreningen avstår från möjligheten att framställa något skadeståndsanspråk" (min kursivering). Även om påpekandet synes tala för den uppfattning som förs fram i denna uppsats, framstår det som vanskligt att dra några säkra slutsatser av Högsta domstolens uttalanden i den delen av domskälen.

³⁵ Mark- och miljööverdomstolens dom den 20 mars 2013 i mål nr F 8784-12. Se även samma domstols dom den 13 februari 2013 i mål nr F 2429-12.

De kortfattade domskälen är välmotiverade och utgången framstår som riktig. Svernlöv har dock för sin del uttalat att målet är feldömt.³⁶ Han menar alltså att domstolen borde ha upphävt stämmans beslut om ansvarsfrihet och förklarar att stämmans beslut var att styrelsen *inte* beviljades ansvarsfrihet. Eftersom en majoritet av de röstberättigade röstade för ansvarsfrihet oavsett på vilket sätt rösterna skulle räknas, grundar Svernlöv sin inställning på att en minoritet om minst en tiondel av medlemmarna hade röstat mot ansvarsfrihet. Som redovisats ovan kan det inte vara riktigt. Till detta kan läggas att en klandertalan i ett fall som detta är poänglös. Den för minoriteten centrala frågan måste vara om den har möjlighet att väcka talan, inte hur stämмоordföranden uppfattat stämmans beslut eller hur det antecknats i protokollet.³⁷ I målet var det ostridigt att processförutsättningen var uppfylld och att dörren således stod öppen för minoriteten att väcka talan. Rättegången var med andra ord onödig.

Den juridiska litteraturen har inte mycket att tillföra i frågan. De flesta författare nöjer sig med att utan analys upprepa uppgiften i tidigare förarbeten eller i andra författares verk, att en minoritet med tio procent av aktierna kan förhindra ansvarsfrihet. Att märka är dock att författarna till den ledande kommentaren till ABL i den senaste uppdateringen av verket uttrycker sig på ett sätt som överensstämmer med min syn på frågan:³⁸

”En aktieägarminoritet har [...] möjlighet att öppna vägen för en skadeståndstalan mot exempelvis styrelseledamöter [...] som enligt minoritetens mening har skadat bolaget” och vidare: ”En aktieägarminoritet kan förhindra *ett fullt verksamt* beslut om ansvarsfrihet” (min kursivering).

Enligt kommentaren kan minoriteten således inte hindra stämman från att besluta om ansvarsfrihet, men väl tillse att en styrelseledamot inte får fullständig ansvarsfrihet i förhållande till bolaget i den meningen att processuella förutsättningar för att väcka en skadeståndstalan mot ledamoten föreligger.

4.5 Sammanfattning

Som framgår av 7 kap. 11 § ABL ska bolagets årsstämma fatta beslut om ansvarsfrihet gentemot bolaget för styrelseledamöterna. Att en minoritet skulle kunna förhindra beslut i frågan bör redan av det skälet vara uteslutet.

³⁶ Svernlöv, C., *Nej, de fick inte ansvarsfrihet på stämman*, Dagens Industri den 12 april 2016, s. 4.

³⁷ Jfr Båvestam, U., a.a., s. 62 f.

³⁸ Andersson, S., Johansson, S. och Skog, R., *Aktiebolagslagen. En kommentar*, supplement 11, Stockholm, 2016, p. 29:7.1–2.

Utan uttrycklig lagregel, som gör undantag för stämmans behandling av ett förslag om ansvarsfrihet, kan stämmans beslut inte följa någon annan ordning än enligt den huvudregel som föreskrivs i 7 kap. 40 § 1 st. ABL. Ett sådant beslut bör därför betraktas på samma sätt som vilket annat stämmobeslut som helst, dvs. som att stämmans beslut utgörs av den mening som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna.

5. Beslutets innebörd för styrelsen

Sedan det ovan konstaterats hur bolagsstämmans beslut i ansvarsfrihetsfrågan ska bestämmas, finns det anledning att studera vilken betydelse olika utfall av stämmans ställningstagande i ansvarsfrågor får för styrelsens handlande.

Låt säga att en stor majoritet på bolagsstämma röstat för ett förslag om att en talan om skadestånd till bolaget ska väckas mot de avgående styrelseledamöterna. Vilken betydelse har detta beslut för bolagets styrelse? Jo, att beslutet ska verkställas förstås. Det följer redan av det faktum att bolagsstämman är bolagets högsta beslutsfattande organ och att styrelsen som förvaltande organ är underordnad stämman. Styrelsen har således en lydnaplikt i förhållande till stämman.³⁹ Det kan uttryckas som att bolagsstämman har anvisningsmakt över styrelsen och att stämmans beslut typiskt sett utgör bindande instruktioner till styrelsen.⁴⁰ Styrelsen ska alltså i detta fall vidta erforderliga åtgärder för att väcka talan mot de f.d. ledamöterna.

Låt oss då tänka oss det omvända fallet. En extra bolagsstämma har sammankallats på initiativ av en minoritetsgrupp som representerar tio procent av aktierna i bolaget. Vid stämman behandlas minoritetens förslag om att väcka talan mot bolagets f.d. styrelseledamöter. Vid omröstning konstateras att endast den initiativtagande minoritetsgruppen röstar för att talan ska väckas, medan en stor majoritet på stämman röstar ned förslaget. Stämmans beslut är således att skadeståndstalan inte ska väckas.

Har även ett sådant, negativt utformat beslut betydelse för styrelsen? Ja, naturligtvis. Stämmans instruktion till styrelsen är i detta fall lika tydlig som i det förra: Bolaget ska inte väcka talan mot de f.d. styrelseledamöterna.

³⁹ Undantag gäller för det fallet att stämmans anvisning skulle stå i strid med ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. I så fall får beslutet inte verkställas, 8 kap. 41 § 2 st. ABL.

⁴⁰ Se om stämmans instruktionsgivning genom beslut t.ex. Stattin, D., *Företagsstyrning. En studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning*, 2. uppl., Uppsala, 2008, s. 127 ff. och 199 ff.

Naturligtvis *kan* styrelsen ändå väcka talan. Minoriteten har ju i detta fall tillsett att processförutsättningen är uppfylld. Att styrelsen då bryter mot stämmans i och för sig bindande instruktion utgör inte något hinder, jfr 8 kap. 42 § 2 st. 2 p. ABL. En annan sak är att styrelsens övertramp *kan* medföra skadeståndsskyldighet mot bolaget om rättegången orsakar bolaget skada, men det har ingenting att göra med vad styrelsen *kan* göra, utan vad den *får* göra.

Man kan då fråga sig vad för slags anvisning till styrelsen det skulle vara om istället bolagsstämmans majoritet har beslutat att inte bevilja de avgående styrelseledamöterna ansvarsfrihet. Uppenbarligen innebär det inte att en skadeståndstalan *ska* väckas. Stämmans beslut bör istället uppfattas som en instruktion till styrelsen att undersöka förutsättningarna för att göra det och, om dessa framstår som goda, också väcka talan. Någon ytterligare inblandning från stämman erfordras då inte. Styrelsens utredning ska i ett sådant fall inte bara avse att undersöka om skadestandsgrundande beslut och åtgärder förekommit som stämman inte fått information om, utan även sådana som stämman i och för sig fått korrekt information om (och som sannolikt föranlett majoritetens ställningstagande).

I det omvända fallet biträder majoriteten (kanske samtliga aktieägare på stämman) förslaget om ansvarsfrihet, utan att en minoritet med tio procent av bolagets aktier röstar mot. För styrelsen är innebörden av beslutet att bolaget inte ska lägga resurser på att utreda förutsättningarna för att väcka en skadeståndstalan som grundas på beslut och åtgärder som stämman underrättats om före sitt beslut.⁴¹ I detta fall är inte processförutsättningen uppfylld, så en stämningsansökan grundad på sådana omständigheter skulle avvisas av domstolen. Men, återigen, det har inget med bolagsstämmans beslut och anvisning till styrelsen att göra.

Låt oss då återigen tänka oss fallet att majoriteten och en minoritet representerande tio procent av bolagets aktier är oense. Majoriteten röstar för ansvarsfrihet för de entledigade styrelseledamöterna, så att stämmans beslut innebär beviljad ansvarsfrihet, medan minoriteten röstar mot. Hur ska styrelsen förhålla sig till den stämmoanvisningen?

Det finns enligt min mening inga skäl för styrelsen att uppfatta stämmans beslut på annat sätt än när en minoritet av nämnd storlek *inte* har röstat mot ansvarsfrihetsbeslutet. Bolaget ska inte lägga resurser på att undersöka förutsättningarna för att väcka en skadeståndstalan som grundas på beslut och åtgärder som stämman hade fått korrekt information om. Det är majoritetens vilja, det är stämmans beslut och det är således *bolagets* hållning.

Givetvis skulle styrelsen även i detta fall *kunna* väcka en skadeståndstalan ändå; processförutsättningen är ju uppfylld. Men precis som i exem-

⁴¹ Finns anledning att misstänka att *andra* skadegörande beslut och åtgärder förekommit kan styrelsen däremot ha att utreda om så är fallet och avgöra om förutsättningar föreligger att väcka talan grundad på dessa.

plet ovan skulle det konstituera ett brott mot stämmans anvisning och därmed kunna föranleda skadeståndsansvar för de nya styrelseledamöterna. I förarbetena till 1975 års aktiebolagslag och till FL uttalades att det inte ankommer på domstolen att pröva, huruvida styrelsen har *associationens uppdrag* att föra skadeståndstalan. Den frågan är istället en sak mellan den agerande styrelsen och den stämma som i sinom tid ska ta ställning till spörsmålet om ansvarsfrihet för den nya styrelsen.⁴² De styrelseledamöter, som deltar i beslutet att bolaget ska väcka talan trots att ansvarsfrihet har beviljats, riskerar alltså själva att nekas ansvarsfrihet på nästa stämma och att bli stämnda på skadestånd.

Låt säga att bolaget förlorar processen och därför får stå för inte bara sina egna rättegångskostnader, utan även motpartens. Den skada bolaget därmed drabbas av riskerar styrelseledamöterna att få ersätta: styrelsen har ju gått emot stämmans implicita instruktion. Om bolaget istället vinner målet och faktiskt erhåller ett skadestånd kan styrelseledamöterna naturligtvis inte bli skadeståndsskyldiga – bolaget har ju inte lidit någon skada. Den enda sanktionen mot överträdelsen av stämmans anvisning torde då vara ett entledigande. Det skiljer dock inte denna situation från t.ex. ett fall då stämman beslutat att bolaget inte ska sälja en viss tillgång, men styrelsen likväl gör det och det inte kan visas att bolaget lidit någon ekonomisk skada av styrelsens olovliga handlande.

En särskild fråga som det kan finnas anledning att kort beröra är om bolagsstämmans beslut att bevilja ansvarsfrihet för en styrelseledamot skulle kunna stå i strid med ABL, så att beslutet vore klanderbart enligt 7 kap. 50 § ABL och anvisningen enligt 8 kap. 41 § 2 st. ABL inte ska anses gälla. Om så skulle vara fallet kan det hävdas att styrelsen i ett sådant fall skulle kunna undersöka förutsättningarna för att väcka talan som grundas på av stämman kända omständigheter och eventuellt låta inleda rättegång.

Frågan är bara om ett stämmobeslut att bevilja ansvarsfrihet kan stå i strid med ABL på ett sådant sätt att det ska anses vara ogiltigt. Utöver det uppenbara fallet att beslutet fattats genom en överträdelse av jävsreglerna⁴³ är det enligt min mening tveksamt. Förvisso skulle det kunna hävdas att om en styrelseledamot beviljats ansvarsfrihet av majoriteten, trots att det framstår som mer eller mindre uppenbart att han eller hon orsakat bolaget skada, skulle beslutet stå i strid med bolagets vinstsyfte och med generalklausulen.

Men för det första är huvudregeln att en aktieägare har rätt att på stämma se inkom till sina egna intressen.⁴⁴ En aktieägares frihet är alltså stor att på bolagsstämma rösta på det sätt som han eller hon finner lämpligt oavsett vad som vore bäst för bolaget. En aktieägare kan t.ex. välja att

⁴² Prop. 1975:103, s. 779 f. (Lagrådet) och prop. 1986/87:7, s. 254.

⁴³ Enligt 7 kap. 46 § ABL gäller bl.a. att en aktieägare inte själv eller genom ombud får rösta för sin egen ansvarsfrihet.

⁴⁴ Johansson, S., *Bolagsstämma*, Stockholm 1990, s. 126.

rösta mot ett föreslaget företagsförvärv, som skulle vara mycket lukrativt för bolaget, t.o.m. i det fallet att aktieägaren önskar göra förvärvet själv. En aktieägare är också fri att rösta för en uppgörelse med en förment skadegörande styrelseledamot (givet att uppgörelsen inte rör honom eller henne själv) även om uppgörelsen skulle vara direkt oförmånlig för bolaget, jfr 29 kap. 8 § ABL.⁴⁵ På motsvarande sätt kan en aktieägare ha egna motiv för att bevilja en viss ledamot ansvarsfrihet. Det kan vara så enkelt som att aktieägaren anser att personen ifråga trots allt är värdefull för bolaget och därför önskar att vederbörande ska sitta kvar i styrelsen – beviljad ansvarsfrihet kan då vara en förutsättning. Det kan inte anses ligga något otillbörligt i det.

För det andra – och framför allt – har lagstiftaren förutsett just den situationen att majoriteten kan vilja ge en styrelseledamot ansvarsfrihet trots att ledamoten agerat aldrig så skadegörande. Det är nämligen i just den situationen som de aktuella minoritetsskyddsreglerna får sin största betydelse. I den situationen kan minoriteten på egen hand tillse att förutsättningen att väcka talan kan uppfyllas och i eget namn väcka talan om skadestånd till bolaget.⁴⁶

Mot denna bakgrund har jag svårt att se att styrelsen skulle kunna bortse från ett stämmobeslut av innebörd att ansvarsfrihet beviljats. Styrelsen ska således avhålla sig från att låta utreda förutsättningarna för att lägga beslut och åtgärder som stämman fått väsentligen korrekt och fullständig information om till grund för en skadeståndstalan. Än mindre får styrelsen låta bolaget väcka talan grundad på sådana omständigheter.

Man kan fråga sig vad det kan ha för betydelse att lagstiftningen i processuellt hänseende lämnar öppet för bolaget att väcka talan mot en styrelseledamot, trots att styrelsen i den beskrivna situationen ändå inte *får* göra det. Kan man tänka sig att bolagsstämman kan *ändra* sin anvisning till styrelsen på så sätt att majoriteten (ev. efter ett ägarskifte) inom ettårsfristen på extra bolagsstämma beslutar att skadeståndstalan trots allt ska väckas mot ledamoten ifråga och att styrelsen då ska göra det? För egen del menar jag att det är uteslutet.⁴⁷ Övervägande skäl talar, framför allt från ändamålssynpunkt, för att beviljad

⁴⁵ Som framgår av bestämmelsen kan en minoritet med tio procent av bolagets aktier blockera en sådan uppgörelse. Om minoriteten skulle vara *mindre* än så torde stämmans beslut att godkänna uppgörelsen kunna angripas endast om det rör sig om ett utpräglat *maktmissbruk* från majoritetens sida, jfr Andersson, S., Johansson, S. och Skog, R., *Aktiebolagslagen. En kommentar*, supplement 11, Stockholm, 2016, p. 29:8.1.

⁴⁶ Lagstiftaren har funnit att den möjligheten – liksom många andra minoritetsrättigheter – bara ska tillkomma en minoritet som äger minst tio procent av bolagets aktier. Om minoriteten är *mindre* än så är den dörren stängd. Men kan minoriteten då med framgång klandra stämmobeslutet om ansvarsfrihet? Generalklausulen måste förvisso vara tillämplig på detta beslut som på andra stämmobeslut. Lika givet är det dock inte att nackdelsrekvisitet kan uppfyllas när minoriteten ändå inte kan väcka talan om skadestånd till bolaget.

⁴⁷ Se även uttalandena i prop. 1975:103, s. 779 och prop. 1986/87:7, s. 254.

ansvarsfrihet ska anses vara slutgiltig⁴⁸ och att det enda fall då styrelsen i denna situation får låta bolaget väcka talan är när talan grundas på sådana beslut och åtgärder som stämman inte fått riktiga och fullständiga uppgifter om. Bortsett från detta undantagsfall skulle styrelsen alltså ha att rätta sig efter årsstämmans ursprungliga ansvarsfrihetsbeslut.

Som nämnts tidigare kan en nytilträdd styrelse ha anledning att granska den tidigare styrelsens förvaltning för att undersöka om det finns beslut eller åtgärder som stämman inte fått korrekt och fullständig information om och som skulle kunna läggas till grund för en skadeståndstalan. Att gransdragningen kan vara svår att göra, så att granskningen åtminstone kan komma att tangera kända beslut och åtgärder, är en annan sak. Avgörande för den fråga som diskuteras här är att om utredningen inte kan avslöja något utöver vad som bekantgjorts för stämman äger styrelsen inte väcka talan.

Svernlövs och Nereps påstående att det skulle vara "fritt fram" för en ny styrelse att väcka talan som grundas på omständigheter som stämman fått information om (och således omfattas av stämmans ansvarsfrihetsbeslut) så snart en minoritet representerande tio procent av aktierna röstat mot, kan helt enkelt inte vara riktigt.

6. Avslutande ord

Det råder ingen tvekan om att bestämmelserna i 29 kap. 7 och 9 §§ ABL utgör en viktig del av det aktiebolagsrättsliga minoritetsskyddet.⁴⁹ Om en aktieägarmajoritet håller skadegörande styrelseledamöter om ryggen och på bolagsstämman biträder förslaget om ansvarsfrihet för styrelsen, kan det vara minoritetens enda möjlighet att kompensera sig för skadan att i eget namn väcka talan om skadestånd till bolaget.⁵⁰ Stämmans beslut att bevilja ansvarsfrihet utgör då inget hinder mot detta.

Samtidigt kan det vara en osäker och riskfylld väg för minoritetsägarna att gå. Förlorar de tvisten mot styrelseledamöterna tvingas de stå sina egna

⁴⁸ Se om framför allt ansvarsfrihetsreglernas effektivitetsändamål, Svernlöv 2007, s. 113 ff. och vidare om frågan s. 266 ff.

⁴⁹ Det här är inte platsen för en diskussion om huruvida ansvarsfrihetsinstitutet som sådant fyller någon vettig funktion eller snarare borde avskaffas. För egen del tror jag att det skulle finnas flera fördelar med att enbart låta korta preskriptionsfrister uppfylla de syften som påstås bära ansvarsfrihetsinstitutet. Oavsett vilket är det under alla förhållanden centralt att en minoritet av viss storlek har möjlighet att utkräva skadestånd till bolaget.

⁵⁰ Se om minoritetsägares möjligheter att väcka talan om skadestånd till sig själva på grund av indirekt skada t.ex. Johansson, S., *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, 11 uppl., Stockholm, 2014, s. 377 f. och Andersson, J., *Medelbar skada och aktieägares skadeståndsanspråk*, NTS 1999:3, s. 81 ff.

och styrelseledamöternas rättegångskostnader. Vinner de tvisten tillkommer skadeståndet bolaget. Även om det innebär att värdet på minoritetens aktier återställs är det långt ifrån säkert att minoriteten kan komma i åtnjutande av "sin" andel av skadeståndet. Majoriteten kanske väljer att blockera utdelningar så långt den förmår. Det är därför inte förvånande att sådana processer är mycket ovanliga.

För den styrelseledamot som är föremål för stämmans beslut om ansvarsfrihet är det inte alls utan intresse hur majoriteten ställer sig till frågan. Tvärtom är det normalt av det största intresset. Om majoriteten röstat för ansvarsfrihet, har stämman beslutat om ansvarsfrihet och därmed *bolaget* beviljat ansvarsfrihet. Därmed får bolagets styrelse inte väcka talan grundad på omständigheter som omfattas av beslutet. Så länge ledamoten ifråga har varit transparent och lämnat stämman väsentligen korrekt och fullständig information – och givet att styrelsen rättar sig efter stämmans beslut – behöver han eller hon inte oroa sig för att *bolaget* ska lägga resurser på en skadeståndstalan mot honom eller henne. Det betyder förvisso inte att ledamoten har fått fullständig ansvarsfrihet när en minoritet av erforderlig storlek röstat nej – beslutet är då inte *fullt verksamt* – eftersom en minoritet fortfarande kan väcka talan mot ledamoten om skadestånd till bolaget. Risker för en minoritetstalan förefaller ändå vara liten.⁵¹

När jag i mitt första debattinlägg påstod att Sundström och Wolf hade fått ansvarsfrihet *av* Swedbanks bolagsstämman vill jag alltså alltjämt mena att det var riktigt och att det var det som var viktigt. När Svernlöv replikerade att "Nej, de fick inte ansvarsfrihet *på* stämman" (min kursivering) kan det i någon mening sägas vara riktigt, men det var inte det frågan handlade om.

⁵¹ I just Swedbank-fallet framstår risken för att den grupp av minoritetsägare, som med mer än tio procent av bolagets aktier röstade mot ansvarsfrihet, också skulle väcka talan som närmast obefintlig. En stor andel av denna minoritet utgjordes nämligen av utländska institutionella placerare, vars bevekelsegrunder för ställningstagandet kan antas ha varit andra än en avsikt att senare kunna framställa rättsliga krav. Det gör i sin tur media-rapporteringen om saken bara än mer beklämmande.